

Pandemia de COVID-19 și politica internațională

Cîteva considerații prin prisma teoriei șocului strategic și geopolitic

■ CONSTANTIN HLIHOR

[National Defense University „Carol I“]

Abstract

Pandemic outbreaks are not a new phenomenon globally nevertheless, each epidemic has its own defining features, magnitude, and discernible impact in world politics. Sometimes in its manifestation, the Covid pandemic has taken on the characteristic of a shock that has exacerbated the pre-existing polarizations of geopolitical rivalries and produced huge changes in the behavior of great powers on the international arena. The purpose of this article is not to provide possible solutions and scenarios to follow. We want to offer some considerations for stimulate to look for new interpretives frameworks in fundamental and empirical research in the field of international theory and policy during a pandemic crisis.

Keywords

COVID-19; geopolitical shock theory; great powers rivalry; world order

Introducere

Istoria ultimului secol și jumătate ne arată că diferiți factori naturali sau umani, dezastre naturale, războaie, lovituri de stat, revoluții, crize economice majore, au generat schimbări majore în societate percepute ca fiind evenimente rare¹cu impact de șoc în mentalul colectiv. Înțelegerea rolului jucat de percepția pe care o creează un asemenea eveniment este extrem de importantă deoarece nu există “eveniment rar” „șoc geopolitic” ca atare. Ele sunt definite așa doar într-un anumit context social și politic. Cu alte cuvinte, poziția “observatorului” sau a participantului este crucială pentru a distinge ceea ce este definit ca fiind un eveniment rar. Altfel spus, același eveniment poate fi rar și să producă un șoc pentru o societate dar să fie considerat obișnuit pentru o alta care are capacitatea de a răspunde și gestiona asemenea evenimente rare care produc fenomene asociate șocului². Prima condiție este cea a cercetării și cunoașterii unor asemenea fenomene.

Deși fenomenele și procesele care creează o legătură între problemele de

---

1 Joseph Lampel, Jamal Shamsie, Zur Shapira, “Experiencing the Improbable: Rare Events and Organizational Learning”, *Organization Science* 20, 5 (2009): 835–845.

2 Joseph Lampel, Jamal Shamsie, Zur Shapira, “Experiencing the Improbable”, 836.

sănătate publică, spațiu și putere în perioada post Război Rece au făcut obiectul unor cercetări și analize³ care au atras atenția asupra nevoii unei pregătiri din timp pentru ca societatea să poată avea reacții de răspuns eficiente la o eventuală pandemie⁴, virusul SarsCov2 a produs un șoc care a cuprins întreaga Planetă. Studiile anterioare și experiența dobândită prin exerciții și scenarii exploratorii s-au dovedit a nu fi suficiente în gestionarea pandemiei COVID-19⁵ iar acest fapt a generat o dezbatere care a depășit sfera medicală și a politicilor de sănătate. Astfel că studiile și dezbaterile privind impactul asupra societății interne și a celei internaționale nu sunt deloc puține și pot fi încadrate pe un continuum de optimism la pesimim. Analistii care văd o oportunitate de a promova societăți și economii durabile interpretează evenimentele ca pe o chemare la schimbare⁶ în timp ce scepticii estimează că odată ce pandemia se va încheia, regulile jocului în societate și în politica internațională nu se vor schimba dramatic dincolo de unele adaptări strict necesare.⁷

În acest articol propunem o abordare a fenomenului pandemic generat de SarsCov 2 prin teoria șocului geopolitic utilizând atât conceptele cât și paradigmele specifice drept cadru de interpretare și analiză. Acestea ne pot ajuta să înțelegem mai bine modurile în care pandemia continuă să se desfășoare. În multe aspecte pandemia a preluat caracteristicile unui șoc care a exacerbat în politica internațională polarizările preexistente atât în rivalitățile geopolitice și a produs schimbări majore în ceea ce privește comportamentul marilor actori pe scena internațională. Scopul acestui articol nu este de a oferi soluții și scenarii posibil de urmat. Supunem atenției citewa considerații care să stimuleze efortul de a se căuta noi cadre de interpretare în cercetarea fundamentală și empirică din domeniul teoriei și politicii internaționale.

Are pandemia Covid-19 caracteristicile unui șoc geopolitic?

Există opinii potrivit cărora șocul geopolitic are unele caracteristici specific celui produs de un fenomen natural rar cum ar fi cutremurile, uraganele⁸ care pot fi identificate următoarele elemente: (1)originea și posibilitatea de a fi cunoscute cauzele care îl produc; (2)dimensiunea impactului asupra individului și a societății; (3)viteza de reacție și capacitatea de răspuns la amenințările produse; (4)vulnerabilitățile fiecărei societăți; (5)limita suportabilității unui risc produs de apariția unui asemenea fenomen. Dacă aplicăm această grilă în radiografierea Pandemiei

---

3 Alan Ingram, "The New Geopolitics of Disease: Between Global Health and Global Security", *Geopolitics* 10, 3 (2005): 524.

4 Glenn McGillivray, "Coronavirus is significant, but is it a true black swan event?" *The Conversation*, (April 30, 2020) <https://theconversation.com/coronavirus-is-significant-but-is-it-a-true-black-swan-event-136675> accesat 29.05.2021.

5 François Heisbourg, "From Wuhan to the World: How the Pandemic Will Reshape Geopolitics", *Survival* 62, 3 (2020): 9.

6 Zoltán Lakner et al., "Derailment or Turning Point? The Effect of the COVID-19 Pandemic on Sustainability-Related Thinking", *Sustainability* (2021): 13, <https://doi.org/10.3390/su13105506> accesat la 25 mai 2021.

7 Richard Haass, "The Pandemic Will Accelerate History Rather than Reshape It" *Foreign Affairs*, (April 2020); Jay J. Van Bavel et al., "Using social and behavioural science to support COVID-19 pandemic response" *Nature Human Behaviour* 4 (2020): 460–471; David Harvey, "Anti-capitalist politics in the time of Covid-19", <https://jacobinmag.com/2020/03/david-harvey-coronavirus-political-economy-disruptions> ; accesat la 25 05.2021.

8 Constantin Hlihor, *România și șocurile geopolitice ale Războiului Rece.1980-1991* (București: IRRD, 2016), 13-62; Gill Duane, Liesel Ritchie, "Contributions of Technological and Natech Disaster Research to the Social Science Disaster Paradigm", in Havidan Rodriguez, William Donner, Joseph Trainor, eds., *The Handbook of Disaster Research*, 2nd ed., (Springer, 2018): 39–60.

COVID-19 găsim o parte din aceste caracteristici specifice unui șoc geopolitic: după mai bine de un an de la apariția primelor semne ale existenței pandemiei COVID-19 nu se poate cunoaște originea virusului și mai ales cum și de unde a început⁹; a produs dereglări majore ale circuitelor economice, comerciale și financiare atât la nivelul societăților naționale cât și în sistemul internațional¹⁰; a pus sub semnul întrebării instituții internaționale cu rol de reglementare cât și ordinea internațională apărută după încheierea războiului rece¹¹; a intensificat rivalitățile geostrategice și geopolitice dintre marile puteri la nivel regional sau global¹² etc.

Pandemia COVID-19 are un impact major asupra multor politici publice cu aspect global¹³ cum ar fi cele din domeniul securității și al prosperității iar soluțiile trebuie căutate atât în rîndul cercetărilor aplicate cât și cele fundamentale prin interpretarea fenomenului cu diferite grile de lectură oferite de discipline cum ar fi geopolitica și geostrategia postmodernă. Din această perspectivă prezentul studiu se va concentra asupra următoarelor probleme: definirea șocului geopolitic cu principala sa caracteristică raritatea în mulțimea de evenimente pentru a construi o grilă de interpretare și șocul geopolitic al pandemiei de COVID-19 asupra relațiilor internaționale.

Un șoc strategic este un eveniment neașteptat care poate perturba tendințele existente și poate face schimbări semnificative în traiectoria afacerilor mondiale. Subminează faptele și ipotezele pe care se bazează politicile, planurile și strategiile actuale. Pur și simplu, este un eveniment care poate deraija țări întregi de la cursul lor actual. Pentru Peter Schwartz și Doug Randall, șocurile strategice sunt „Evenimente care schimbă jocul”¹⁴ Apariția lor anulează brusuc multe sau toate ipotezele preexistente despre lume și acele scenarii care guvernează consilierea

---

9 Philippe Lacoude, “No, SARS-CoV-2 does not contain HIV genetic code!”, *European Scientist*, (18 aprilie 2020) <https://www.europeanscientist.com/en/big-data/no-sars-cov-2-does-not-contain-hiv-genetic-code/>; D. Paraskevis et al, “Full-genome evolutionary analysis of the novel corona virus (2019-nCoV) rejects the hypothesis of emergence as a result of a recent recombination event”, *Infection, Genetics and Evolution* 79 (2020) <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/32004758/>; D Benvenuto et al, “The 2019-new coronavirus epidemic: evidence for virus evolution”, *Journal for Medical Virology* 92 (2020): 455-459, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/jmv.25688> accesat la 23 mai 2021.

10 Lucian Liviu Albu, coord., *Evaluări ale impactului macroeconomic al covid-19*, (București: Academia Română, Institutul de prognoză economică, 2020); Iulia Monica Oehler-Șincai, “O evaluare preliminară a impactului economic al pandemiei de Covid-19 asupra țărilor din Europa Centrală și de Est” *EUROINFO* 4, 2 (2020):18-33; Dr. Mukesh Kumar Mishra, *The World after COVID-19 and its impact on Global Economy*, online <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/215931/1/MKM%20PAPER%20FOR%20COVID.pdf> accesat la 23 mai 2021.

11 Hal Brands, Francis J. Gavin, *COVID-19 and World Order: The Future of Conflict, Competition, and Cooperation*, (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2020); Andreea Brînză, “Some Say China’s Belt and Road Helped Create This Pandemic. Can It Prevent the Next One?”, *The Diplomat*, April 2, <https://thediplomat.com/2020/04/some-say-chinas-belt-and-road-helped-create-this-pandemic-can-it-prevent-the-next-one/>; Medea Benjamin, Nicolas J. S. Davies, “Could COVID-19 Reshape Global Leadership?”, *Common Dreams*, (April 1, 2020) <https://www.commondreams.org/views/2020/04/01/could-covid-19-reshape-global-leadership> accesat la 23 mai 2021.

12 Avery Goldstein, “US-China Rivalry in the Twenty-first Century: Déjà vu and Cold War II” *China International Strategy Review*, (June 2, 2020) <https://doi.org/10.1007/s42533-020-00036-w>; Michael Green, Evan S. Medeiros, “The Pandemic Won’t Make China the World’s Leader”, *Foreign Affairs* (April 15, 2020), <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2020-04-15/pandemic-wont-make-china-worlds-leader> accesat la 23 mai 2021.

13 Jennifer Cole, Klaus Dodds, “Unhealthy geopolitics: can the response to COVID-19 reform climate change policy?” *Bulletin of the World Health Organization* 99 (2021): 148-154.

14 Peter Schwartz, Doug Randall, “Ahead of the Curve: Anticipating Strategic Surprise”, in Francis Fukuyama, ed. *Blindside: how to anticipate forcing events and wild cards in global politics*, (Washington DC: Brookings Institution Press, 2007): 93.

și expertiza liderșipului. Schwartz și Randall concluzionează: „Surprize strategice. . . sunt acele evenimente care, dacă ar avea loc, ar face o mare diferență în viitor, obligând factorii de decizie să-și conteste propriile ipoteze cu privire la modul în care funcționează lumea și să necesite alegeri dure astăzi”¹⁵. Analiștii americani disting șocurile strategice de alte situații neprevăzute. Ei susțin că acestea „au un impact important asupra unei întregi comunități, depășesc înțelegerea convențională a unei surprize încât fac „dificilă convingerea celorlalți că surpriza este chiar posibilă”; și, în cele din urmă, sunt atât de complexe încât este „greu de imaginat ce se poate face ca răspuns”¹⁶.

Șocurile geopolitice și geostrategice sunt fenomene rare în evoluția societății dacă ne raportăm la perioada lungă a istoriei așa cum a definit-o Fernand Braudel. Societatea contemporană a accelerat atât de mult procesele și fenomenele sociale încât a fost percepută ca fiind una a riscului¹⁷ și a multiplicării evenimentelor rare. Astfel că într-o perioadă, relativ scurtă cea de după încheierea Războiului Rece am fost martorii altor citorva asemenea șocuri geopolitice: prăbușirea Zidului Berlinului în 1989, criza financiară asiatică din 1997, atacurile teroriste din 11 septembrie 2001, criza financiară din 2008 și pandemia COVID-19. Toate aceste evenimente rare care au toate caracteristicile unui șoc geopolitic au perturbat evoluțiile economice, politico-militare și diplomatice la nivel global iar efectele acestor evenimente sunt încă evidente în diferite zone ale globului.

Răspunsul la asemenea șocuri a devenit o problemă centrală în analiza riscurilor și protecția societății contemporane. Întrebarea este dacă mai este de actualitate în aceste condiții reacții bazate pe strategiile și planurile de măsuri adoptate din timp pentru a întreprinde acțiuni proporționale cu riscurile asociate șocurilor?¹⁸ Bartosz Maćkowiak și Mirko Wiederholt, într-un studiu relativ recent ajung la concluzia că în gestionarea unui eveniment rar cu potențial de șoc geopolitic și strategic trebuie să se țină seama de faptul că există două perioade distincte: momentul apariției și cel al manifestării propriu-zise¹⁹. În prima etapă instituțiile cu atribuții în domeniu nu sunt suficient de pregătite și este posibil să fie luate și măsuri inadecvate care să aibă efecte inddezirabile sau chiar catastrofale pentru societate. Consecința apare și se manifestă în a doua perioadă când societatea se va afla în una dintre cele două stări: o stare normală sau o stare puțin obișnuită pentru societate.

În prima perioadă de manifestare a șocului, factorii de decizie se pot pregăti pentru a doua perioadă – pot gândi pentru viitor dacă au la dispoziție informațiile necesare. Elementul cheie este că va exista o cantitate infimă de informații în perioada amariției șocului geopolitic și astfel decidenții nu vor fi pregătiți perfect situația de urgență creată de manifestarea unui șoc.²⁰ Această situație s-a întâlnit și în primele momente ale apariției virusului SarsCov2. Pe de altă parte unii analiști apreciază că în cazul șocurilor geopolitice apar fenomenul de *bifurcație majoră*. SarsCov2 a făcut ca astăzi în comunicarea publică să vorbim de o epocă „înainte de coronavirus” și o alta „post coronavirus”. În epoca „post coronavirus” lumea

15 Peter Schwartz, Doug Randall, „Ahead of the Curve”.

16 Peter Schwartz, Doug Randall, „Ahead of the Curve”, 94.

17 Ulrich Beck, *Risk Society. Towards a New Modernity*, translated by Mark Ritter, (London, Newbury Park, New Delhi: SAGE Publications, 1992): 3-16.

18 Robert J. Barro, „Rare disasters and asset markets in the twentieth century”, *The Quarterly Journal of Economics* 121, 3 (2006): 823-866; Martin Eichenbaum et al., „How people respond to rare events”, *VOXEU*, (November 2020) <https://voxeu.org/article/how-people-respond-rare-events>, accesat la 28. 05.2021.

19 Bartosz Maćkowiak, Mirko Wiederholt, „Lack of preparation for rare events and policy implications in the time of COVID-19”, *VOXEU*, (19 March 2020) <https://voxeu.org/article/lack-preparation-rare-events-and-policy-implications-time-covid-19> accesat la 28. 05.2021

20 Bartosz Maćkowiak, Mirko Wiederholt, „Lack of preparation”

a fost surprinsă atât de rapiditatea cât și de natura neașteptată a schimbărilor cu efecte de cascadă și rezultate neprevăzute. Aceste schimbări par a forma un „nou normal” radical diferit de cel pe care va fi lăsat progresiv în urmă. Acest proces va face ca lumea să intre “int-o mare resetare”²¹ atât în planul societății interne cât și a cei internaționale. Suntem pregătiți pentru așa ceva sau șocul provocat de marea resetare va conduce către o nouă bifurcație?

Pandemia COVID-19 și șocul geopolitic produs în politica internațională

Șocul geopolitic generat de pandemia COVID-19 supune unor mari presiuni de schimbare nu numai politicile și sistemele naționale și internaționale de sănătate publică ci și arhitectura care stă la baza politicii internaționale. Pandemia COVID-19 a determinat intensificarea rivalităților globale și a dus la o deteriorare suplimentară a relațiilor deja proaste dintre China și SUA sau dintre SUA și Federația Rusă dar nu numai acestea. A scos la iveală o serie de disfuncționalități care afectează funcționarea ordinii internaționale instituite după cel de-al doilea război mondial dar și limitele globalizării ca fenomen care se manifestă în toate domeniile de la cel al turismului și finanțelor la cel al producției de bunuri și servicii.

Din punct de vedere al modului de manifestare a Pandemiei COVID-19 anul care s-a scurs arată că evoluțiile interne și cele externe nu sunt identice ca timp și spațiu. Dacă în plan intern prin măsurile luate de guverne ca răspuns la acțiunea virusului Sars-Cov 2 se poate afirma că cele mai multe din societățile avansate au trecut de *prima epocă* în viața internațională suntem încă în primul moment. Modul cum marii actori ai vieții internaționale vor răspunde la șocul pandemic în plan intern va avea consecințe geopolitice în acumularea și gestionarea puterii naționale dar și în puterea de influențare a actorilor non statali puternic legați de stat. Inevitabil vor exista atât câștigători cât și învinși în această criză, așa cum s-a întâmplat în toate cele care au avut loc în trecut.

După încheierea pandemiei COVID-19 vor exista țări cu mari datorii acumulate iar altele cu un mare plus în volumul de capital și nu numai²². Iar acest fapt va conduce la redistribuirea puterii în politica internațională cu majore consecințe pentru evoluțiile geopolitice și geostrategice ulterioare. Prin urmare, greșelile sau deciziile înțelepte care se iau acum de guverne vor avea consecințe importante în anii următori²³. Din acest punct de vedere, sunt opinii care consideră că am asistat la o demonstrație fără precedent. China s-a aflat în dificultate la începutul crizei provocată de șocul pandemic prin măsurile luate depășit situația de criză în interior și apoi a trecut la valorificarea avantajelor în politica internațională acolo unde interesele i-au dictat prin „mask diplomacy” și alte activități cum au fost cele de livrare a echipamentelor medicale de protecție²⁴.

---

21 Klaus Schwab, Thierry Malleret, *Covid-19: The Great Reset*, (Forum Publishing, 2020) <http://reparti.free.fr/schwab2020.pdf> accesat la 28. 05.2021

22 K. Abay, K. Tafere, A. Woldemichael, “Winners and Losers from COVID-19: Global Evidence from Google Search” *World Bank Policy Research Paper* 9268, World Bank, <https://ssrn.com/abstract=3617347> accesat la 29 05. 2021.

23 Andrea Alexander, Aaron De Smet, Leigh Weiss, “Decision making in uncertain times” (March 24, 2020) <https://www.mckinsey.com/business-functions/organization/our-insights/decision-making-in-uncertain-times> accesat la 29 05. 2021.

24 Hanns Günther Hilpert, Angela Stanzel, *China – winning the pandemic... for now: the People’s Republic is exuding strength, but can they keep it up?* (SWP Comment, 1/2021), Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik –SWP– Deutsches Institut für Internationale Politik und Sicherheit, <https://doi.org/10.18449/2021C01> accesat la 29 05. 2021.

Impactul șocului pandemic COVID-19 asupra doar a două dintre probleme internaționale asupra cărora ne vom opri, pe de o parte, cel al rivalităților pentru hegemonie globală dintre SUA și China puterea emergentă care contestă hegemonia americană în lume iar pe de alta, la posibilitatea de schimbare a paradigmei în ordinea internațională actuală nu este perceptibil acum din mai multe motive. În primul rând China și SUA s-au angajat într-un războiul propagandistic/„bătălie a narațiunilor” pe marginea unei teme care este marginală în această ecuație și anume cine este cea mai eficientă putere internațională în a răspunde eficient la COVID-19. În acest război dus prin media și rețelele de socializare China neagă responsabilitatea pentru originea și răspândirea coronavirusului prin transmiterea de informații false și lansarea pe rețele de socializare ale unor teorii ale conspirației²⁵. SUA au contracarat prin diseminarea informațiilor despre Coronavirus cu eticheta „virusul chinezesc”²⁶. America a folosit această formă de contracarare în încercarea de a distra atenția de la gestionarea necorespunzătoare a pandemiei în faza sa de început și evidențierea superiorității asupra Chinei în ceea ce privește deschiderea și transparența sistemului său politic. În fapt ca rivali în politica internațională în lupta pentru hegemonie globală, atât SUA, cât și China au încercat să valorifice pandemia pentru a crește gradul de pozitivitate a imaginii ca resursă de putere.²⁷ Din această perspectivă este posibil să apară o structură de tip bipolar a politicii internaționale dar nu de genul ordinii internaționale specific perioadei Războiului Rece, deși nu sunt puțini analiștii care vorbesc de cel de-al doilea război rece²⁸ ci asemănătoare cu cea apărută pe continentul european după formarea alianțelor politico-militare Antanta respectiv Puterile centrale având de data aceasta blanșa geopolitică bazată pe blocul euro-asiatic și pe cel euro-atlantic²⁹. În aceste condiții confruntarea nu va mai fi clasică prin utilizarea *puterii hard/militare* așa cum s-a întâmplat în istoria secolelor precedente ci una specific puterii soft în care teatrele de operațiuni vor fi în domeniul financiar, comercial și al competiției tehnologice. Bătălia tehnologică în ceea ce privește producerea de vaccinuri a fost câștigată deocamdată de blocul euro-atlantic.

Istoria ne arată că pînă acum schimbarea ordinii internaționale a fost determinată de evenimente rare din categoria conflictelor majore și se produce la masa tratatelor creștina capăt confruntărilor dintre marile puteri. Din această perspectivă Războiul de 30 de ani cu pacea de la Westfalia, Primul și al Doilea Război Mondial cu Tratatul de la Paris au fost momente care au fost urmate de fiecare dată de nașterea unei noi ordini internaționale. Fundamentele acesteia erau ancorate în o nouă balanță de putere și o schimbare a arhitecturii globale de securitate³⁰. Pandemiile care au afectat societățile în acest răstimp n-au produs schimbări

---

25 Fu Gu et al., “The Role of Conspiracy Theories in the Spread of COVID-19 across the United States”, *Int. J. Environ. Res. Public Health* 18, 3843 (2021).

26 Theodore C. Masters-Waage, Nilotpal Jha, Jochen Reb, “COVID-19, Coronavirus, Wuhan Virus, or China Virus? Understanding How to “Do No Harm” When Naming an Infectious Disease”, *Frontiers in Psychology*, (December 2020) <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2020.561270/full> accesat la 27 .06. 2021.

27 Riham Bahi, “The geopolitics of COVID-19: US-China rivalry and the imminent Kindleberger trap”, *Review of Economics and Political Science* 6, 1 (2021): 76-94

28 Niall Ferguson, “From COVID War to Cold War: The New Three-Body Problem”, <https://www.hoover.org/sites/default/files/research/docs/n.ferguson-america-world.pdf> accesat la 27.06.2021.

29 Jesus R. Argumosa Pila, “COVID-19, Geopolitics and a new balance of power”, in Gian Luca Gardini, ed., *The world before and after Covid-19. Intellectual reflections on politics, diplomacy and international relations*, (Stockholm: European Institute of International Studies, 2020): 36-40.

30 Hal Brands, Francis J. Gavin, “COVID-19 and World Order”, in Hal Brands, Francis J. Gavin, eds., *COVID-19 and World Order: The Future of Conflict, Competition, and Cooperation*, (Johns Hopkins University Press, 2020): 10

în ordinea internațională și nici în echilibrele de putere la nivel mondial. Una dintre explicații ar fi aceea că spre deosebire de războaie, pandemiile nu sunt "bătălii" de sumă nulă care să se sfârșească, în mod necesar, cu un câștigător necontestat care să stabilească regulile pentru modul în care actorii pe scena internațională vor putea să interacționeze între ei. Dimpotrivă, pandemiile, precum cea a COVID-19, implică colaborarea chiar și între rivalii tradiționali. Exemplele actuale includ China care oferă ajutor Europei și SUA care oferă ajutor Iranului³¹.

Și totuși aceste observații nu întrunesc toate caracteristicile unui fenomen care să poată juca rol de cadru de interpretare deoarece pandemia Covid-19 a accelerat ciocnirea dintre Statele Unite și China pentru dominația pe tabla de șah globală. Această rivalitate geopolitică accentuată de o criză sanitară majoră nu își găsește precedent în istoria relațiilor internaționale a secolului XX. Din 1945 până în 1991, lumea a fost într-un precar echilibru datorită comportamentelor avute în politica internațională a celor două superputeri- Statele Unite și Uniunea Sovietică. Din 1991 până în 1999-2000 și ascensiunea la putere a lui Vladimir Putin, a existat un fel de interregnum în ordinea internațională ceea ce a dat o oarecare stabilitate într-o lume măcinată de conflicte în diferite periferii controlate de marile puteri.

Declanșarea pandemiei COVID-19 a accelerat manifestarea tuturor factorilor obiectivi și subiectivi care măcinau actuala ordine internațională și existau în sistemul de relații transatlantice care a funcționat în timpul războiului rece și după au început să se manifeste cu mult timp înainte de apariția virusului SarsCov2. De câțiva ani UE nu mai este un actor care se aliniază automat la inițiativele și deciziile de politică externă ale SUA. Ilustrativ ni se par afirmațiile făcute de super prudenta cancelar german Angela Merkel care a recunoscut în mai 2017 că „vremurile în care am putea depinde complet de ceilalți sunt pe cale de ieșire” și „noi europenii trebuie să ne luăm destinul în mâinile noastre”.³² iar pe de altă parte globalizarea ca fenomen dominant în lumea internațională cu un deceniu înainte a fost puternic afectat de cel al regionalizării. Acest aspect este evidențiat de evoluția comerțului și a circuitelor financiare. Comerțul cu mărfuri și produsul intern brut mondial de exemplu au ajuns de la 39% în 1990 la un vârf de 61% în 2008. În 2019 comerțul ca pondere a producției în economia globală la fel ca și fluxurile financiare transfrontaliere erau mai mici decât înainte de criza financiară din 2008³³. competiția pentru dominație în ceea ce privește inteligența artificială și infrastructura de comunicații 5G pare să fi eliminat definitiv liantul/zidul ideologic. Controlul infrastructurii de comunicații a fost întotdeauna esențial pentru dominația unei mari puteri și pentru ordinea mondială „deoarece avantajul în tehnologiile platformelor este un indicator puternic al nivelului global de competiție”³⁴. Având în vedere experiența istorică a modului cum au evoluat schimbările în ordinea internațională³⁵ se poate observa regulile și normele care au stat la baza fiecăruia dintre ele s-au adaptat și/sau schimbat chiar din momentul în care au apărut germenii unei crize majore în sistemul internațional. Concertul Europei, o instituție interguvernamentală vag

---

31 Ibrahim Fraihat, "No Paradigm Shift in Post Covid-19 World Order", *Center for Strategic Research & Antalya Diplomacy Forum*, Republic of Turkey <http://sam.gov.tr/pdf/samyayinlari/The%20World%20after%20COVID19.pdf> accesat la 02.06.2021.

32 Stefan Lehne, "How the EU Can Survive in a Geopolitical Age", *Carnegie Endowment for International Peace*, (February 2020):3, https://carnegieendowment.org/files/2-24_Lehne-EU_Geopolitics.pdf accesat la 02.06.2021,

33 Janice Gross Stein, "Take It Off-Site World Order and International Institutions after COVID-19", in Hal Brands, Francis J. Gavin, eds., *COVID-19 and World Order*, 263.

34 Janice Gross Stein, "Take It Off-Site", 260.

35 Margaret McMillan, "The World after COVID. A Perspective from History" in Hal Brands" in Hal Brands, Francis J. Gavin, eds., *COVID-19 and World Order*, 40-54.

constituită pe baza echilibrului de putere a funcționat și a modelat credințele și comportamentul diplomatic al liderilor marilor puteri europene pe tot parcursul secolului al XIX-lea. Nu a supraviețuit izbucnirii Primului Război și a fost înlocuită de Liga Națiunilor. La rîndul ei Liga a dispărut nu numai din cauza deficiențelor sale instituționale, ci și pentru că era fondată pe principii și norme ancorate în idealismul wilsonian dar care nu permiteau marilor puteri invinse să-și refacă dominația. Urmarea a fost contestarea și dărîmarea de către nemulțumiți a ordinii instituite și garantate de Liga Națiunilor. Evoluțiile s-au repetat cu următoarele ordini internaționale. Această lecție a istoriei dă greutate, dincolo de notorietatea de care se bucură, aprecierilor lui Henry Kissinger potrivit cărora că pandemia „va modifica pentru totdeauna ordinea mondială. . . lumea nu va mai fi niciodată aceeași după coronavirus.”³⁶

Acesată schimbare va fi mai mult sau mai puțin profundă în funcție de cît de intens se vor manifesta factorii enumerați anterior. În primul rînd, de-globalizarea. Cea mai mare victimă a pandemiei de coronavirus sunt lanțurile de aprovizionare și (re)distribuire „just-in-time” a bunurilor și serviciilor care au constituit motorul globalizării în cea mai bună parte a secolului trecut. Extraordinar de eficiente și construite pentru creștere pandemia COVID-19 le-a afectat grav funcționalitate prin măsurile luate de guverne la frontierele naționale din rațiuni sanitare și de politici de sănătate³⁷. În al doilea rînd creșterea/scăderea în popularitate a ideologiilor și a grupărilor politice care se opun neoliberalismului actual cum ar fi populismul și naționalismul. Forțele anti-sistem se manifestau deja cu destulă putere atunci când economia globală se comporta relativ bine. Acest lucru se va intensifica în mod semnificativ în urma celei mai grave crize economice provocate de pandemie care a afectat într-o proporție mai mari clasa medie și forța de muncă de bază în secoarele cheie. Pe deasupra aceste categorii ale populației sunt lipsite tot din rațiuni sanitare de drepturile de a deplasa liber și de a socializa pe diferite termene. Implicațiile distanțării sociale și fizice a angajamentul de a respecta anumite reguli și posibilitatea de fi controlate vor conduce la o polarizare politică mai puternică și vor favoriza mișcările anti-sistem care se vor răsfrînge și asupra mediului internațional în sensul posibilității exploatării lor prin tehnicile războiului din a cincea generație către una sau alta dintre marile puteri interesate în schimbarea ordinii internaționale.

Concluzii

Șocurile geopolitice din ultimii ani dar mai ales cel produs de pandemia COVID-19 arată cît de ușor pot fi zdruncinate relațiile internaționale și bazele teoretice și ideologice care le asigură funcționalitatea. O nouă ordine internațională nu va mai semăna cu cele din trecutul mai îndepărtat sau recent cînd o mare putere sau un grup de mari puteri și-au impus viziunea și principiile. Noile tehnologii vor putea oferi o marjă de implicare în edificarea noii ordini și actorilor care tradițional nu erau parte a unui astfel de proces. Acest fapt ar putea să conducă la o formulă mai atractivă pentru toate națiunile și a căror valori să fie general împărtășite și respectate în relațiile internaționale. Lucrul acesta va determina schimbări majore

36 Henry Kissinger, “The Coronavirus Pandemic Will Forever Alter the World Order”, in *Wall Street Journal*, (April 3, 2020) <https://www.wsj.com/articles/the-coronavirus-pandemic-will-forever-alter-the-world-order11585953005>. accesat la 2.06.2020.

37 Ian Bremmer, “Coronavirus and the World Order to Come”, *Horizons* 16, (Spring 2020) https://www.cirsd.org/en/horizons/horizons-spring-2020-issue-no-16/coronavirus-and-the-world-order-to-come?_cf_chl_jschl_tk__=pmd_41c0dde2a2fbaf9d31c288b2fe841785e216325-1627306229-0-gqNtZGzNAjijcnBszQki accesat la 2.06.2020.

în politica externă și diplomația marilor puteri pentru ca rivalitatea geopolitică să nu mai fie un factor cheie în organizarea păcii și securității globale. Depinde de înțelepciunea liderilor politici și nu numai și de capacitatea lor de a înțelege sensul schimbărilor provocate de actualul șoc geopolitic. Cu alte cuvinte marile puteri și alți actori pot alege să joace jocul în ordinea clasică a diplomației sau să răspundă la schimbare și să își dezvolte noi reguli ale jocului. Convergența convingerilor și ideilor poate întări atracția populară a unui nou model de ordine internațională și ar putea servi drept puncte focale pentru diferiți actori pentru a-și coordona acțiunile și a modela noile norme internaționale.

BIBLIOGRAFIE

- Lucian Liviu Albu, coord., *Evaluări ale impactului macroeconomic al covid-19*, (București: Academia Română, Institutul de prognoză economică, 2020).
- Andrea Alexander, Aaron De Smet, Leigh Weiss, "Decision making in uncertain times" (March 24, 2020) <https://www.mckinsey.com/business-functions/organization/our-insights/decision-making-in-uncertain-times> accesat la 29.05.2021.
- Jesus R. Argumosa Pila, "COVID-19, Geopolitics and a new balance of power", în Gian Luca Gardini, ed., *The world before and after Covid-19. Intellectual reflections on politics, diplomacy and international relations*, (Stockholm: European Institute of International Studies, 2020): 36-40.
- Riham Bahi, "The geopolitics of COVID-19: US-China rivalry and the imminent Kindleberger trap", *Review of Economics and Political Science* 6, 1 (2021): 76-94.
- Robert J. Barro, "Rare disasters and asset markets in the twentieth century", în *The Quarterly Journal of Economics* 121, 3 (2006): 823-866.
- Ulrich Beck, *Risk Society. Towards a New Modernity*, translated by Mark Ritter, (London, Newbury Park, New Delhi: SAGE Publications, 1992).
- Medea Benjamin, Nicolas J. S. Davies, "Could COVID-19 Reshape Global Leadership?", *Common Dreams* (April 1, 2020) <https://www.commondreams.org/views/2020/04/01/could-covid-19-reshape-global-leadership> accesat la 23 mai 2021.
- Domenico Benvenuto, Marta Giovanetti, Alessandra Ciccozzi, Silvia Spoto, Silvia Angeletti, Massimo Ciccozzi, "The 2019-new coronavirus epidemic: evidence for virus evolution", *Journal for Medical Virology* 92, (2020): 455-459, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/jmv.25688> accesat la 23 mai 2021.
- Hal Brands, Francis J. Gavin, *COVID-19 and World Order: The Future of Conflict, Competition, and Cooperation*, (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2020).
- Hal Brands, Francis J. Gavin, "COVID-19 and World Order", în Hal Brands, Francis J. Gavin, eds., *COVID-19 and World Order: The Future of Conflict, Competition, and Cooperation*, (Johns Hopkins University Press, 2020).
- Ian Bremmer, "Coronavirus and the World Order to Come", *Horizons* 16, (Spring 2020) https://www.cirsrd.org/en/horizons/horizons-spring-2020-issue-no-16/coronavirus-and-the-world-order-to-come?__cf_chl_jschl_tk__=pmd_41c0dde2a2fbafc9d31c288b2fe841785e216325-1627306229-0-gqNtZGzNAjijcnBszQki accesat la 2.06.2020.
- Andreea Brînză, "Some Say China's Belt and Road Helped Create This Pandemic. Can It Prevent the Next One?", *The Diplomat* (April 2, 2020), <https://thediplomat.com/2020/04/some-say-chinas-belt-and-road-helped-create-this-pandemic-can-it-prevent-the-next-one/>
- Jennifer Cole, Klaus Dodds, "Unhealthy geopolitics: can the response to COVID-19 reform climate change policy?" *Bulletin of the World Health Organization* 99, (2021): 148-154.
- Gill Duane, Liesel Ritchie, "Contributions of Technological and Natch Disaster Research to the Social Science Disaster Paradigm", în Havidan Rodriguez, William Donner, Joseph Trainor, eds., *The Handbook of Disaster Research*, 2nd ed., (Springer, 2018): 39-60.

Martin Eichenbaum, Miguel Godinho de Matos, Francisco Lima, Sérgio Rebelo, Mathias Trabandt, "How people respond to rare events", *VOXEU*, (November 2020) <https://voxeu.org/article/how-people-respond-rare-events>, accesat la 28. 05.2021.

Niall Ferguson, "From COVID War to Cold War: The New Three-Body Problem", <https://www.hoover.org/sites/default/files/research/docs/n.ferguson-america-world.pdf> accesat la 27.06.2021.

Ibrahim Fraihat, "No Paradigm Shift in Post Covid-19 World Order", în *The World after COVID-19: Cooperation or Competition?*, Center for Strategic Research & Antalya Diplomacy Forum, SAM Publications <http://sam.gov.tr/pdf/sam-yayinlari/The%20World%20after%20COVID19.pdf> accesat la 02.06.2021.

Avery Goldstein, "US-China Rivalry in the Twenty-first Century: Déjà vu and Cold War II" *China International Strategy Review*, (June 2, 2020) <https://doi.org/10.1007/s42533-020-00036-w> accesat la 23 mai 2021.

Michael Green, Evan S. Medeiros, "The Pandemic Won't Make China the World's Leader" *Foreign Affairs* (April 15, 2020), <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2020-04-15/pandemic-wont-make-china-worlds-leader> accesat la 23 mai 2021.

Richard Haass, "The Pandemic Will Accelerate History Rather than Reshape It" *Foreign Affairs*, (April 2020).

David Harvey, "Anti-capitalist politics in the time of Covid-19", *Jacobin*, (March 2020) <https://jacobinmag.com/2020/03/david-harvey-coronavirus-political-economy-disruptions> accesat la 25 05.2021.

François Heisbourg, "From Wuhan to the World: How the Pandemic Will Reshape Geopolitics", *Survival* 62, 3 (2020): 9.

Fu Gu, Yingwen Wu, Xinyu Hu, Jianfeng Guo, Xiaohan Yang, Xinze Zhao, "The Role of Conspiracy Theories in the Spread of COVID-19 across the United States", *Int. J. Environ. Res. Public Health* 18, 3843 (2021).

Hanns Günther Hilpert, Angela Stanzel, *China – winning the pandemic... for now: the People's Republic is exuding strength, but can they keep it up?* (SWP Comment, 1/2021), Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik –SWP- Deutsches Institut für Internationale Politik und Sicherheit, <https://doi.org/10.18449/2021C01> accesat la 29 05. 2021.

Constantin Hlihor, *România și șocurile geopolitice ale Războiului Rece. 1980-1991* (București: IRRD, 2016).

Alan Ingram, "The New Geopolitics of Disease: Between Global Health and Global Security", *Geopolitics* 10, 3 (2005): 524.

Abay Kibrom A., Tafere Kibrom, Woldemichael Andinet, "Winners and Losers from COVID-19: Global Evidence from Google Search" *World Bank Policy Research Paper*, 9268, World Bank, <https://ssrn.com/abstract=3617347> accesat la 29 05. 2021.

Henry Kissinger, "The Coronavirus Pandemic Will Forever Alter the World Order", *Wall Street Journal*, (April 3, 2020) <https://www.wsj.com/articles/the-coronavirus-pandemic-will-forever-alter-the-world-order-11585953005>. accesat la 2.06.2020.

Philippe Lacode, "No, SARS-CoV-2 does not contain HIV genetic code!", *European Scientist* (18 aprilie 2020) <https://www.europeanscientist.com/en/big-data/no-sars-cov-2-does-not-contain-hivgenetic-code/>

Lakner Zoltán, Brigitta Plasek, Anna Kiss, Sándor Soós, Ágoston Temesi, "Derailment or Turning Point? The Effect of the COVID-19 Pandemic on Sustainability-Related Thinking", *Sustainability* 13,10 (2021), <https://doi.org/10.3390/su13105506> accesat la 25 mai 2021.

Joseph Lampel, Jamal Shamsie, Zur Shapira, "Experiencing the Improbable: Rare Events and Organizational Learning", *Organization Science* 20, 5 (2009): 835–845.

Stefan Lehne, "How the EU Can Survive in a Geopolitical Age", *Carnegie Endowment for International Peace*, (February 2020):3, https://carnegieendowment.org/files/2-24_Lehne-EU_Geopolitics.pdf accesat la 02.06.2021.

Bartosz Maćkowiak, Mirko Wiederholt, "Lack of preparation for rare events and policy impli-

cations in the time of COVID-19", *VOXEU*, (19 March 2020) <https://voxeu.org/article/lack-preparation-rare-events-and-policy-implications-time-covid-19> accesat la 28. 05.2021.

Glenn McGillivray, "Coronavirus is significant, but is it a true black swan event?", *The Conversation*, (April 30, 2020) <https://theconversation.com/coronavirus-is-significant-but-is-it-a-true-black-swan-event-136675> accesat 29.05.2021.

Margaret McMillan, "The World after COVID. A Perspective from History in Hal Brands" in Francis J. Gavin, eds., în Hal Brands, Francis J. Gavin, eds., *COVID-19 and World Order*, in Hal Brands, Francis J. Gavin, eds., *COVID-19 and World Order: The Future of Conflict, Competition, and Cooperation*, (Johns Hopkins University Press, 2020).

Theodore C. Masters-Waage, Nilotpal Jha, Jochen Reb, "COVID-19, Coronavirus, Wuhan Virus, or China Virus? Understanding How to 'Do No Harm' When Naming an Infectious Disease, *Frontiers in Psychology*, (December 2020) <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2020.561270/full> accesat la 27 .06. 2021.

Mukesh Kumar Mishra, *The World after COVID-19 and its impact on Global Economy*, ZBW – Leibniz Information Centre for Economics, Kiel, Hamburg
<https://www.econstor.eu/bitstream/10419/215931/1/MKM%20PAPER%20FOR%20COVID.pdf> accesat la 23 mai 2021.

Iulia Monica Oehler-Șincai, "O evaluare preliminară a impactului economic al pandemiei de Covid-19 asupra țărilor din Europa Centrală și de Est" *EUROINFO* 4, 2 (2020):18-33.

D. Paraskevis, E.G. Kostaki, G. Magiorkinis, G. Panayiotakopoulos, G. Sourvinos, S. Tsiodras, "Full-genome evolutionary analysis of the novel corona virus (2019-nCoV) rejects the hypothesis of emergence as a result of a recent recombination event", *Infection, Genetics and Evolution* 79, (2020) <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/32004758/>

Klaus Schwab, Thierry Malleret, *Covid-19: The Great Reset*, (Forum Publishing, 2020) <http://reparti.free.fr/schwab2020.pdf> accesat la 28. 05.202.

Peter Schwartz, Doug Randall, "Ahead of the Curve: Anticipating Strategic Surprise", în Francis Fukuyama, ed. *Blindside: how to anticipate forcing events and wild cards in global politics*, (Washington DC: Brookings Institution Press, 2007).

Janice Gross Stein, "Take It Off-Site World Order and International Institutions after COVID-19", în Hal Brands, Francis J. Gavin, eds., *COVID-19 and World Order*, in Hal Brands, Francis J. Gavin, eds., *COVID-19 and World Order: The Future of Conflict, Competition, and Cooperation*, (Johns Hopkins University Press, 2020).

Jay J. Van Bavel et al., "Using social and behavioural science to support COVID-19 pandemic response" *Nature Human Behaviour*, 4, (2020): 460–471.